

JUBILEJ

PROZA NEKOLIKO PRAZNEGA ZATISJA — (Maska)

Juš Kozak

Ševalina je prebudila misel, ki ga je že ponoči nadlegovala in je z njim za nekaj ur zaspala. Bilo je še temno, ko mu je zopet odprla oči. Ševalin se je pretegnil, širil roke v temo, se nekajkrat prevalil, a zaspati ni mogel več. Podložil je roke pod glavo in se zagledal v strop prostornega vagona, v katerem je zaradi starosti in spoštovanja prebival sam takó na potovanjih ali kjer koli se je cirkus Klio ustavil in razpel razsežni šotor.

Glava mu je bila težka, polna nejasnih občutkov. Počasi se je vzdignil, da je dosegel okence in ga odprl. Nočni hlad je pričel izrivati soparico in mu svežil čelo. Razložil je široke liste platane, ki je širila veje pred njegovim vagonom.

»Vraga, je trmoglav. Ni prišel.« se je oglasila misel.

»Ni prišel.« je potrdil sam pri sebi. Čelo se mu je zmračilo, poskušal je zopet zaspati, pa se misli za zaprtimi očmi niso umirile.

»Sibila še spi, škoda, skuhala bi mi kavo. Eh, Sibila.« Ševalin se je nasmehnil. »Prokleta Sibila. Kako je rekla sinoči? Včasih te imam rada, Ševalin.« Domislil se je, kako mu je položila drobno, skoraj prosojno roko na ramo in ga hudomušno pogledala. Čisto iz uma je bil. Že nekaj časa mu je ta Sibila, mala jahačica, plesala pred očmi, kadar se je zjutraj potikal po areni, med vozovi ali v hlevu med konji. Nikoli ni odšel iz hleva, da ne bi bil pogladil po širokih bokih njenega serca. Noge so ga kar same zanesle v areno, kadar je Sibila vadila. Vsedel se je v ložo in opazoval, kako priganja težkega konja v dir, vstaja in lovi na desni nogi ravnotežje na širokem hrbtu. Ševalinu so pogledi, s katerimi se mu je nasmihala, ko je prijahala mimo, greli srce in ni se menil za porogljive opazke surovih, tetoviranih konjarjev, ki so bili opazili, da ne zamudi nobene vaje. Oči so mu z naslado objemale lepe oblike v stegnih močnih in prožnih nog, kadar je odskočila s konja in se na nasprotni strani pognala s tal konju na hrbet. Ko je potem ustavila konja, ki mu je segala komaj do prsi, in ga božala po smrčku, je vselej stopil v areno, ji ponudil sladkorčke, da se je serec posladkal.

»Nikoli ne pozabiš name, Ševalin,« so se mu nasmihali biserni zobje. »Kako se ti je zdelo?« — »Čudovito si skakala.« — »No, samo da si zadovoljen. Pojdiva, skuhala ti bom kave.« Izročila je serca konjarju, se ga prijela za podpazduho in šla sta v njegov vagon. Še-

valinu se je zdelo, da je bel metulj zaplaval v vagon, ko je Sibila, še vedno v trikoju, postavila posodo na kuhalnik in sklonjena opazovala, kdaj bo zavrela voda. Čeprav so ga obla stegna vedno vznemirjala, se je vendar nikoli ni dotaknil, tudi ne, kadar sta se skoraj tiščala, da je čutil njeno toplino. Pač, sinoči, ko se je prisledla k njemu, in se je s komolcem dotaknil njenih prsi. Okoli pasu ji je segla roka, kateri se je sunkoma izmaknila in ga očitajoče pogledala. Naredil se je, kakor da se je roka zmotila, in že sta se smejala in trčila s čašami. »Ševalin, zabaven si, kadar si malo okajen. Pijva!« Ševalin ni videl nikogar okoli mize, v njegovih zenicah se je smejala samo drobna Sibila. Le na pol je poslušal direktorja, ki je slavil njegovo umetnost in ga povzdigoval z laskavimi besedami, čeprav se je opajal od slave, ki mu jo je vsak večer izkazovala publika. Arena mu je bila svet in on njegova os.

Bil je že precej vinjen, ko se je vzdignil, da bi se zahvalil. Potem je v garderobi opazil, kako se je Flis, metalec nožev, zrinil do Sibile in je njegova mesnata roka pričela drseti po njenem hrbtu. Sibila se ni premaknila, kakor da je ni čutila.

Somrak je pronikal v vagon, razločno so se že videli pred oknom široki listi platane. Pod vagonom je hripavo zazdehal pes.

Ševalin se je ozrl po vagonu. Povsod so ležali čiki, na mizici v pepelniku jih je bila grmada. Vratovi izpraznjenih steklenic so se rahlo svetlikali. »Konjak.« Ševalinovo oko se je zapihilo v skoraj še polno steklenico. »Proketo, smo ga nekaj popili.« Počasi se je zravnal in s postelje posegel po njenem vratu. Naredil je dolg požirek, se stresel in se zopet zleknil.

Pijača ga je zbistrila, čutil je njeno toplino, a misli so se mu še bolj zamotale. Zopet je zagledal mesnato Flisovo roko, njegov blazirani obraz z ostrimi zarezi ob kljukastem nosu. Ševalin je prezirljivo zamahnil z roko. Potiho je sklenil, da ne pojde več zjutraj v areno. Novi spomini so priplavali. Sinoči je praznoval jubilej, petdesetletnico rojstva in dvatisoči nastop v cirkusu Klio. Direktor je povabil vse artiste v hotel in plačal bogato večerjo v zlati dvorani. V pozni noči so se vračali vsi precej vinjeni. Nekateri so zlezli še v Ševalinov vagon. Direktorjeva žena Anita, dreserka štirih belih in štirih črnih konj, ki jo je mož pred nedavnim do krvi premlatil z bičem, ker jo je bil zalotil z mladim konjarjem, se je ginjena topila v solzah. Spletla je iz rož, ki jih je v hotelu pobrala z mize, venec in ga dala Ševalinu na glavo. Direktor ga je s pijanim glasom slavil in podžigal vse, da so trkali s Ševalinom. »Tvoja umetnost, Ševalin, je ponos našega cirkusa. Kdo se more meriti s teboj na vsej zemeljski krogli? Si videl, celo

župan ti je poslal nocoj čestitke in zlato uro. Pokaži jo, Ševalin, da vidim, kaj je vgravirano.« Direktor je napenjal oči. — Ševalinu-žonglerju — 2000 — »Figo! Ševalinu, kralju žonglerjev, bi moralo pisati. Ljudje ne razločijo, kaj je žongler in kaj je kralj žonglerjev.« Flis se je zamajal in poskušal objeti Ševalina. Akrobat Klaus je splezal na Ševalinovo posteljo, se položil vznak in patetično kričal. »Tukaj počiva slavna glava.« Zaza, akrobatka na trapecu, mu je ponudila ustnice. »Poljub me, Ševalin. Ti nisi žongler. Ti si fakir.« »Bravo, fakir!« Direktor se je vzdignil. »Silentium! — Tuš!« Flis je posnemal pihala. »Ševalin, povišam ti plačo.« Vsi so kričali, da je pričel še pes pod vagonom lajati. Vznemiril je še druge pse, da je izbruhnil lajež v cirkusu. Direktor je visel skozi okno in sikajoče miril pse. Ševalina sta opijanila slava in konjak. Meglilo se mu je, lotevala se ga je čudna otožnost. Ves večer je pričakoval, da bo Sibila vendar prišla. Vabili so jo. Čeprav je obljubila, se ni prikazala. Ševalinu se je glava melanholično pogrezala na prsi. Še nekoga je pričakoval, že ves večer, v areni in v hotelu ga je iskal z očmi... Kdaj je zaspal, se ni mogel domisliti, tudi ni vedel, kdo mu je pomagal v posteljo.

V platanj je zašumelo, zlati žarki so prebudili cvrčeče glasove, svetloba je zalila vagon. Ševalin je še enkrat nagnil steklenico.

»Ponoči so me objemali, danes bi me najrajši požrli. Ne, Sibila ne, ampak smejala se bo vseeno, ko me bo Flis osiral. Prokleti Flis s svojo konjsko čeljustjo. Kakor bi ga gad pičil, je pogledal direktorja, ko mi je obljubil povišati plačo. Direktor bo držal obljubo. Stavil bi glavo, da bo že dopoldne Flis pri njem. Najprej ga bo na vse pretege hvalil, kako si izmišlja vedno nove atrakcije in kako je priljubljen pri ljudeh, potem bo previdno dvakrat trikrat vščipnil mene in pristavil svoj lonček. O, na svoj lonček nikoli ne pozabi. Ševalin se je porogljivo zasmel. »Kot risi preže drug na drugega.« Iz globine ga je vprašala misel. »Ševalin, koga še nisi ti osvinjal?« — »Sibile.« ji je odgovoril, »ker ji direktor še ni nikoli povišal plače in ker...« Zamahnil je z roko. Hranje konj je prodiralo v vagon. »Koliko je na uri?« Z roko je posegel po njej. »Kmalu bodo sedlali. Ne, danes ne pojdem v areno,« se je namrdnil. »Naj jo le Flis ogleduje.« Ko je položil uro nazaj, so se prsti dotaknili škatlice z zlato uro, ki mu jo je bil poslal župan. Pred Ševalinovimi očmi se je zableščalo. V duhu se je zagledal v fraku sredi arene. Pristopil je debelušni direktor, za njim Anita v črni svileni obleki in zadaj vsi, vsi, razen... Reflektorji so ga slepili, ko je poslušal svečane besede. Anita ga je objela in mu izročila album s slikami vseh artistov. Pred njim košare s cvetjem in sami smehljajoči se obrazi. Vsi mu stiskajo roko... razen. Ševalinu se je

spañil obraz. Misel ni mirovala. »Nisi pričakoval, da ne pride. Ni prišel... ne v areno, ne na večerjo... ni pozabil... in ne bo pozabil.«

Ševalin je zaničljivo siknil. »Briga me... Kako bi se on meril z mano, pritlikavček. Kdo se menj za njegove trapaste vice...« Otresel se je vsiljive misli in pričel ogledovati predse stegnjene roke. Krčil in širil je prste. Preizkušal je vsak prst posebej in ogledoval lahti. V levi roki je začutil rahle trzaje pod kožo, ki se mu je videla v jutranji svetlobi mlahava.

»Preveč sem pil... V teh letih ne gre... Sploh piješ preveč... Če ti odpovedo roke, Ševalin, kaj boš potem počel... Že tako moraš včasih napeti vse sile, da te kar pot obliva.« Zmrazilo ga je, da je nehote segel po steklenici. Ni je še prinesel do ust, ko jo je kar sovražno postavil nazaj »Ševalin, pamet... Če ne, ti ostane samo še plakat.« Ozrl se je na steno, na kateri je bil prilepljen velik plakat, ki je v živih barvah predstavljal Ševalina v fraku, z belo vrtnico v gumbnici. Okoli glave mu krožijo modre, rdeče, zlate kroglice, srebrni krožniki, nad njimi žare v karminasti barvi velike številke 2000. V spodnjem kotu je venela astra, ki jo je zataknila Sibilina roka. Še enkrat je razprostrl roke. »Maserka bo že popravila, kar je popustilo... Prokleta ženska, še jo razganja!« Z nasmeškom se je obrnil proti okencu, skozi katero so sončni žarki obličali posteljo, da je čutil toplino na nogah. »Moč pa ima ta ženska. Štirideset in še nekaj čez bo imela, pa kakšne prsi. Kot beton. In stegna... prava kobila.« Hripavo se je zasmel. Že nekaj let ga Melona — tako jo kličejo v cirkusu — masira, trikrat na teden, včasih tudi vsak dan pred nastopom. »Tudi Sibilo masira. Noge. Pravi, da ima Sibila tako židano kožo, da se vedno boji, da bi ji je ne posnela. — Sibila ve, da sem že večkrat spal z Melono. Hudič, saj se mi je sama ponudila — Satan, ne ženska. — Sibila je metuljček, žametast metuljček. — Ševalin, postaral si se. Nimaš več elana, da bi pobožal njene breskvice. — Zdaj se je oblekla v triko. Konja so ji že osedlali. Ne, v areno ne pojdem. — Radoveden sem, če pride po vaji na kavo? — Punčka ni kar tako. — Kakšno si izmislil. Ševalin mi je dejala zadnjič, ko je pristavila kavo, tvoja duša je umazana in zlobna. V očeh ti berem. Kakor bi hudič včasih iz tebe pogledal. Kako zvito se je zasmejala. Ševalin, vseeno te imam rada, nisi tako neumen kot drugi. Direktor je trapa, Flis je pavji rep. Samo s tabo in z Rikom se da govoriti. — Če se ni punčka tega nalezla od Rika?«

Misel, ki ga je zjutraj prebudila, je zopet potrkala. Ševalin jo je srdito odgnal. »Kaj hodiš, hudič, danes za mano. Kar je bilo, je bilo. —

Kdor križa pot Ševalinu, ga zgazim. — Krvavo sem zaslužil svojo slavo. Ne ploskajo mi zastonj.«

Kadar se je zavedal slave, se mu je vselej prikazala tudi pot do nje.

Bil je še smrkavec, ko je ušel od doma s cirkusom. Mati ga ni pogrešala. Enajst otrok je bilo, ki jih je morala preživljati brez moža, ki se je kot kurjač pri železnici smrtno ponesrečil. Stanovali so v Zelenu jami, v baraki. Matere po ves dan ni videl. Ko se je zvečer vrnila z dela, so ji sosede najprej napolnile ušesa s pritožbami, kaj vse so njeni paglavci počeli. Vsak večer jih je izkupil eden ali drugi, ki se je pozabil skriti pred materinim prihodom. V štirinajstem letu je zopet padel v četrtem razredu, in tisto poletje je prišel cirkus Klio. Z bratom sta pomagala konjarjem, nosila vodo, nastiljala in pometala. Ko je cirkus odhajal v Trst in sta se dva konjarja poslovila, ga je direktor — oče sedanjega — povabil, da bi ostal v cirkusu. Ni se pomišljal. Vlažna jesenska megla je pokrila park in šotor, ko je naročil mlajšemu bratu, kaj naj pove materi. Pljunil je po cigansko skozi zobe, ko se je nekaj časa oziral za mlajšim bratom, ki je izginjal v sivi megli in je šumelo za njim odpadlo listje.

Spal in jedel je s konjarji. Direktor je bil oblasten in godrnjav človek. Od jutra do pozne noči se je potikal po cirkusu, nikogar ni pustil počivati. Kadar se je prikazal v hlevu, je bilo vse narobe. Konji — posebno njegovi konji — so bili površno očohani, uzde in sedla se niso nikoli dovolj svetili. Potegnil je s prstom po oblem boku svojega vranca in že je priletela klofuta. Največ jih je padlo po Ševalinu, ki je bil najmlajši in so ga pretkani konjarji krivilili za vse grehe. Za vse direktorjeve očitke se je prvi konjar vedno znesel nad Ševalinom, ki se je tako privadil na klofute, da se skoraj ni več menil zanje, in tudi časa ni bilo za občutke. Komaj je klofuta priletela, je že padlo novo naročilo. Napenjal je vrvi, pomagal zabijati drogove, ki so popustili, posipal je areno z žaganjem, krtačil zastore, čistil žarnice, krmil zverine in opice, znašal garderobo artistom. Pri večerni gala-predstavi je oblekel ohlapno livrejo in z drugimi odpiral manežo, prinašal in odnašal rekvizite ter se postavljal v špalir, skozi katerega so prihajali artisti. Napeto, razburljivo življenje, potovanja in zavest, da je tudi on član družine cirkusa Klio, ki ga povsod, kamor pridejo, plakati slave, ga je zamamilo, da se doma in Zelene jame ni več domislil. V brezobzirni življenjski šoli so se mu odpirale oči. Surovi, od kdo ve kod natepeni konjarji so se izživljali samo v svojih nagonih. Spoznal je, da pretkancem, hinavcem in potuhnjenjem ni delalo trdo življenje preglavic. Ko je Ševalin nekega dne opozoril prvega konjarja, da niso

še razdelili vsega mesa zverinam, mu je trda klofuta po zobeh zaprla besedo. Kmalu je uganil, da si vsak dan zdaj ta, zdaj drugi shrani boljše kose, kakor da je med njimi določeno, kako se zvrste, in jih potem prodaja ženskam, ki se potikajo pred cirkusom, ali artistom. Počasi je iztaknil kotičke, kjer se konjarji prikrivajo direktorjevim očem. Opazil je, kako spuščajo zvečer ženske v cirkus, in razumel, da tega ne počno iz ljubeznive prijaznosti. Ko se je Ševalin domenil s plavolasim dekletom in jo skrivaj mimo konjskih staj privedel do arene, so ga opazili in naznanili direktorju, ki ga je oplazil z bičem, da mu je dih zastal. Ševalin pa je molčal, čeprav je videl, kako so tisti, ki so ga zatožili, prav ta večer več deklet zvalili v cirkus. Počasi se je naučil, kdaj je treba molčati in kdaj v svoj prid obrniti jezik. Poznal je mržnjo, a ne sovraštva. Poznal je zabavo in je živel brez ljubezni.

Ko se je cirkus po daljšem času zopet vrnil v njegovo rojstno mesto, je obiskal mater. Dopoldne je skrtil lep kos mesa. Popoldne je nataknil suknjič od livreje, se pokrtil s čepico in jo ubral k materi. Zgarana in od skrbi otopela žena ga je suho vprašala, kaj misli poslej početi. Ko je slišala, da kanj ostati v cirkusu, je samo skomizgnila. »Sam si postiljaš, jaz ne morem nikomur.« Položil je lep kos mesa na mizo. Ševalinu se je zdelo, da se je zgubani obraz nasmehnil. »Ostaneš pri večerji?« Da se mora vrniti v cirkus, je dejal. »Prav, se bodo vsaj najedli,« se je poslovila. Starejša sestra ga je spremila do cirkusa. Opazil je, da nosi ponošene obleke in ji je obljubil posebno darilo. Vtihatopil jo je k predstavi. Nekaj dni potem se mu je ponudila prilika in izmaknil je neki artistki zeleno, podloženo mantiljo z uvezenimi zvezdami. Sestra si jo je z občudovanjem pritiskala na lice, jo božala in se zraven smejala. »Avša, s temi zvezdami vendar ne morem hoditi po mestu.« — »Odparaj jih in si sešij obleko.«

»Kako sem bil še takrat zelen,« se je Ševalin pomilovalno nasmehnil samemu sebi.

Ševalinu se je kmalu razjasnilo, da v cirkusu samo artisti nekaj pomenijo. Direktor se sicer znaša nad njimi, vendar bolj obzirno in z izbranimi besedami. Zaslužnim artistom, ki mu polnijo hišo, povišuje od časa do časa plače. Ko opravijo artisti vaje po svojem preudarku, so prosti in se lahko sprehajajo po mestu. Sami lahko predlagajo spremembe v programu in si izmišljajo nove točke. Pekoča želja, da bi postal tudi sam artist, ga je pričela preganjati. Kadar je le utegnil, je smuknil v areno k vajam in bistro opazoval gibe in kretnje. V duhu se je že videl, kako se spusti s trapeca in ga pozdravlja oglušno ploskanje. Prepričanje, da je rojen za artista, ga je vedno bolj zapletalo

v sanjarije. Trapec pa je visel visoko, nihče razen treh artistov se ga ni smel dotakniti. Oklenil se je nove misli, da bi pričel prevračati kozolce. Poskušal je v hlevu, na travniku, v areni, kadar jo je posipal z žaganjem. Sprva ga je vse bolelo, še vratu ni mogel premakniti. Polagoma so mišice in kite popustile, brez težave je noge spravil za vrat in se je premikal po rokah. Uspelo mu je, da je pretočil zaporedoma dvajset in še več kozolcev, z glavo naprej in nazaj. Nekega dopoldneva, ko je pregrabil žaganje, ni opazil direktorja za zaveso. Pričel se je prekopicavati in prav to pot se mu je posrečil večkrat zaporedni salto vznak. Direktor se je prikazal v areni in poizvedoval, kdo ga je naučil teh akrobacij. Fant je priznal, da se je sam, ker bi rad postal artist. Direktor ga je pridellil klovnom in mu malenkostno primaknil pri plači. Odslej se je vsak večer s poslikanim obrazom, v šarastih cunjah, prekopicaval s klovnii po areni, zjutraj pa čóhal konje in vadil svoje salte. Ko so pri neki večerni predstavi pripeljali prezgodaj direktorjevega vranca, je Ševalin ujel trenutek in se prekopicnil med konjskimi nogami. Potem se je pognal na konja in s saltom vznak skočil v areno. Ljudje so zaploskali in Ševalin, ki si je sam brez direktorjeve vednosti ustvaril točko, se je počutil artista. Prvič so ploskali samo njemu. S klovnii je poslej nastopal pohleven konj, na katerem je Ševalin izvajal akrobacije. Uvrstili so ga med na pol artiste. Konjarji so se s porogljivimi opazkami šalili na njegov rovaš in nekega večera pohlevnega lisca opijanili, da je Ševalin dvakrat zletel s konja.

V cirkus Klio je prišel žongler Labas, italijansko-grškega rodu. Ko je opazil Ševalina, kako pozorno sledi njegovim gibom in prijemom, se je nekega dne zapletel z njim v pogovor. Ugajala mu je fantova strastna želja, da bi postal artist. »Fant, na svetu se samo coprnije dobro plačujejo. Zapomni si, vsak dober artist je coprnik.« In še je pristavil. »Kakor hitro si pravi coprnik, si povsod priljubljen, ploskali ti bodo tako Francozi kakor Arabci.« Povedal je Ševalinu, da je sklenil pogodbo z direktorjem za eno leto, dokler si ne nabere denarja, da se odpelje čez morje. Naskrivaj je odkrival željnemu učencu svoje spretnosti in se kmalu prepričal, da ima fant srečne domisleke. Direktor si je prizadeval, da bi Labasa obdržal, a ga ni mogel pregovoriti. Labas je namignil direktorju, da bi ga prej kot v letu dni lahko nadomestil Ševalin. Ko se je cirkus zopet preselil v Trst, se je Ševalinovo ime zasvetilo na plakatih. Labas ni svojega učenca nikoli videl. V Maroku ga je zadela kap.

Z nasmeškom je spremljal Ševalin mimohod svojih težav in uspehov. »Še vse premalo so povedali, kaj je dosegel Ševalin iz Zelene

jame. Danes ga svet občuduje in direktor se poti, da ga ne bi izgubil. — Ne, nocoj ne bom nastopil, in če bi moral predstavo odpovedati. Naj odpove, bo vsaj vedel, kdo je Ševalin. — Res čudno, da Sibile še ni. Zdaj gotovo ne vadi več. Če je danes sploh vadila.«

Mimo vagona so hodili ljudje in se prepirali, a Ševalin se ni trudil, da bi poslušal. Nekje v bližini je direktor rohnel srdito nad nekom. »Skrokan je in se znaša nad ljudmi,« je pomislil Ševalin. »Prava klada. Vsak dan bolj podoben očetu. Ni napačen, kadar je dobre volje in se mu Zaza slini.«

Nenadno, ko se je lenobno predajal prijetnemu občutku slavljenca, mu je zopet očitajoča misel zmračila čelo. »Če bi bil prišel, bi mu bil stisnil roko. Riko, naj bo pozabljeno, kar je bilo. Vem, da ni bilo prav.«

»Bi mu rekel tako?« je vpraševala nepokojna misel.

»Bi. — Ze večkrat sem mislil, da bi mu sam ponudil roko.«

»Pa ti je bilo nerodno.«

»Seveda nerodno, tako rekoč prositi ga, da bi zadevo poravnala. Lahko bi odklonil. — Saj govoriva, kadar nanese, še smejeva se včasih. Nikoli še ni črhnul o tem, a oči ga izdajajo, da ni pozabil. Ševalin se ne more ponižati, da bi koga prosil, kaj še klovn.«

»Če bi bil včeraj prišel...«

»Bi bilo drugače. Počastil bi me bil, in jaz bi mu, res, bolj prijazno kot drugim stisnil roko. Pri večerji bi trčila in pokopala.«

Misel je ugovarjala. »Kakor je videti, si on ne želi tega.«

»Kakor hoče. Ševalin se ne bo menil zanj.«

»In vendar te grize, da te ni prišel počastiti.«

»Mar mi je...«

»Ne taji, Ševalin, ves večer te je peknilo, pričakoval si, da se bo ponižal.«

»Nisem,« je zamrmral Ševalin, čeprav se je zavedal, da je misel, ki se mu vsiljuje, uganila.

Klovn Riko je prestopil iz cirkusa Nowotny v Klio. Prvi nastopi so ugajali direktorju, publika mu je veselo ploskala, čeprav se še ni znašla, ker je Riko vse presenetil z novimi domisleki. Artisti so si radovedno ogledovali njegove točke, ki jih je lahko po lastnem preudarku uvrščal v program. Večina se je zadovoljno muzala, nekateri, posebno vrhovni artisti, so se izražali o njem s previdnimi opazkami. Med njimi tudi Ševalin.

Riko se ni zanimal za sodbe o sebi, molčeč in z nasmeškom je hodil po cirkusu. Nihče ne bi bil mogel potrditi, da ga je kdaj o kom

spraševal ali se zanimal za odnose med artisti. Vendar so vsi čutili, kako njegove čuječe oči ostro, včasih celo predrzno opazujejo svojo okolico. Artistke so hvalile njegove prijazne šale, s katerimi jih je pozdravljal in božal po licih ali jim hvalil lepe oči, vitke postave ter jih kakor star znanec z rahlimi objemi stiskal nase. Nekatere so sicer pričakovale, a ne dočakale, da bi se s katero zapletel. Vselej se je po nežnih besedah hitro umaknil v svojo molčečnost. Včasih ga po ves dan do večera niso videli, ne da bi kdo vedel, kam in s kom hodi. Pričelo se je šušljati — raztrosile so ženske — da je zapustil cirkus Nowotny zaradi nesrečne ljubezni. Riko je zvedel za govorice in se jim le hudomušno nasmihal. Artistke so zagotavljale, da se globoka bolečina, ki jo je Riko prinesel s seboj, izraža v melanholičnih očeh, ko se s šalami in poslikanim obrazom roga sebi in svetu. Sibila, s katero se je največ družil, in ji, kar so budne oči opazile, nikoli ni polagal rok okoli vratu ali ji božal lica, je trdovratno molčala, o čem se pogovarjata. »Pametnejši je od vas vseh,« je zavračala vse, ki so silili vanjo.

Kakor je bil klovn Riko ženskam nerazvezljiva uganka, so nekateri artisti pričeli z očitno sovražnostjo govoriti o njegovih šalah, ki so jih neprijetno vznemirjale.

Ko je Flis zmetal vse nože in so pripravljali areno za nov nastop, je v Indijanca preoblečeni Riko s Flisovo masko, ozaljšan s pavovo perjanico, prihitel v areno. Lutka, ki jo je prinesel v naročju, je bila na moč podobna Zazi, okoli katere se je resnični Flis zadnje čase smukal. Riko je prislonil lutko k steni in pričel metati pipece vanjo ter jo nenadoma zadel v srce. Dozdevni Flis je priskočil k lutki, si ovil njene roke okoli vratu, kakor bi ga v zahvalo poljubila za smrtni lučaj. Publika je pozdravljala Rika z živahnim ploskanjem. Za zaveso si je Flis grizel ustnice.

Nekaj tednov potem se je po Ševalinovem bleščečem nastopu zopet pojavil v areni Riko v fraku, s Ševalinovo masko. Na prsih se mu je svetila zlata zvezda. Vrtel je okoli glave raznobarvne balončke, jih spuščal v zrak in se z obupnimi kretnjami poganjal za njimi. Pri tem je izgubil frak in hlače ter se med ploskanjem na pol gol zmotovilil iz arene.

Drugo jutro so pričele krožiti o Riku čudne opazke.

Riko si je privoščil tudi direktorja in njegovo špansko šolo. Namesto plemenitega vranca je prignal s seboj trmastega osla. Publika, ki so jo Rikovi domisleki zabavali, je vselej že njegov prihod v areno veselo pozdravljala. Na novih plakatih se je med vrhovnimi artisti prikazal tudi klovn Riko.

»Veš, kaj sem sklenil,« je nekega jutra direktor ogovoril Ševalina. »Riko zasluži, da mu povišam plačo.«

Ševalin je skomizgnil z rameni in prezirljivo siknil. »Če misliš.«

Direktor ni opazil sovražnega pogleda. »Kakor veš,« je zamrmral Ševalin. »Da bo še naprej bril norce iz nas.«

»Norce? Naj jih brije, samo da vžigajo. In to mu moraš priznati. Saj jih brije tudi iz sebe. Reci, če ni posrečena tista pantomima, v kateri sne svoje srce. Tako spretno ti napravi, da bi prisegel, da si je izrezal lastno srce in ga pojedel. — Ne vidiš, kako se je publiki priljubil?«

»Res se ti čudim,« je pikro pripomnil Ševalin. »tebi, ki si star cirkuški maček, da ne vidiš, kako je vse to pokradel drugim klovnom.« Ševalin je z važnim, zaupnim glasom, ne da bi prej vedel, kaj bo povedal, predel naprej. »To mu je v krvi. Nemara še ne veš, da tudi drugače krađe. Iz Nowotnega so ga zaradi tega pognali.«

Direktor je osupel premeril Ševalina. »Kaj praviš?«

Ševalin je trdovratno vztrajal. »Pognali, okradel je nekaj artistov. Dokazati mu niso mogli, pa so ga nagnali.«

»Kako potem veš, če mu niso dokazali?«

»Vsi so sumili samo njega. Bo že res.«

Direktor je ugovarjal, da se tudi vsi lahko motijo. A Ševalin je še pritikal. »Ti še ne veš, da ima hčer, v katero je zatrapan. Vse ji znosi. Ona ga večkrat obišče, je še nisi videl?« Direktor je neverno poslušal.

»Ko so v Nowotnem ljudje pogrešili denar, se je čez nekaj dni prikazala hči, oblečena kakor princesa. No? ...?«

»To še ni dokaz. Tudi za hčer ne vem. Govorice...« Direktor je nezaupljivo zmajeval z glavo. »Ne vem, meni je fant všeč... Premislil bom.«

Razšla sta se. Direktor je klovnu povišal plačo, čeprav ga je vsajena sumnja rahlo vznemirjala.

»Čestitam,« je Ševalin pozdravil Rika. »Direktor ti je povišal plačo.«

Riko ga je pozorno pogledal. »Se prileže.«

»V našem cirkusu se še nobenemu klovnu ni kaj takega primerilo.«

Riko se je posmehnil. »Tem večja čast zame.«

»Direktor pravi, da takega klovna še nismo imeli.«

»Kdor hoče biti klovni, mora žonglirati« — pri teh besedah je ostro premeril Ševalina — »s svojim srcem.«

»In z ljudmi,« je s poudarjenim glasom pristavil Ševalin in se hitro poslovil.

Med artisti se je razlezla govorica, da so Rika zaradi kraje pognali iz Nowotnega. Pričeli so si jo šepetati in si pomežikovati, kadar so srečali klovna. Marsikateri, ki sicer niso bili posebno tenkovestni, so se mu očitno izogibali. Riko je opazil, kako je Flis, ki je zapuščal svoj voz, hitro skočil nazaj in zaklepal vrata. Artisti so sedeli v areni, kadili in kramljali. Riko se je molče prisedel. V trenutku je skočila Zaza po ročno torbico, ki jo je bila položila in je ostala na klopi, kamor se je usedel Riko. Čeprav se klovn sprva ni zmenil za taka opažanja, so se bolj in bolj množila in ga opozarjala na očividne namene. Vprašal je Sibilo, kaj bi pomenilo to vedenje artistov. Sibila mu je odkrila resnico in zagotavljala, da sama ne verjame niti besede. Riko je molče povetil glavo. Sibila mu je zaman prigovarjala. Brez besede je odšel v svoj voz in ni odprl, ko je trkala. Zato ni videla, kako je nepremično obsedel na postelji in, ne da bi trenil, buljil v praznino.

Po naključju je nekega večera obstal pod Ševalinovim oknom in prisluhnil. Razložil je, da govori Zaza. — »Samo ti si poznal Rika.« — Nekaj trenutkov molka. Potem je zaslišal Ševalinove besede. »Moral sem vas posvariti.«

»Torej, ti!« je trdo zakričal Riko pod oknom. Tišina, le stol se je notri premaknil, kakor da je nekdo skočil pokonci. Ne Ševalin ne Zaza se nista izdala, da sta slišala glas pod oknom.

Riko je z grenko zavestjo izginil izpod okna, se zaprl v svojem vozu, da bi se pripravil za nastop v areni. Ta večer ni ogrel publike s pustimi in prisiljenimi šalami.

Dolgo se ni opomogel. Srce mu je postalo razbeljeni kamen, ki ga je težil in žgal. Molk je zaprl ustnice, niti Sibila ni zvedela, kar je slišal pod oknom. Zapiral se je vase in se podnevi le redko prikazal v cirkusu. Njegovi nastopi so zvodenedi, duhoviti klovn se je izpremenil v običajnega cirkuškega klovna.

Govorice so z letom poniknile, površina medsebojnih odnosov se je zgladila. Artistke so zopet prijazno ogovarjale Rika, ki pa se mu v očeh ni več zasvetilo. Od časa do časa se je iztrgal iz otopenosti in presenetil publiko, da mu je z navdušenjem ploskala. S trudnim smehljajem, od spoznanja človeške ponigliivosti zastrupljenim, se ji je zahvaljeval. Potem se je zopet mesece ponavljal in služil obrtniški kruh. Postal je cirkuški rekvizit.

»Prokleti klovn.« Ševalin se je vzdignil, da bi se opravil. Pozabil je svoj prejšnji sklep in zopet nagnil steklenico. Požirek ga je požgal po grlu, da je zajel sapo. »Tega klovna moram poplakniti. Kaj se rine

na dan, da mi bo ves jubilej pokvaril. Če bi bil prišel... Ko pa ni, naj sebi pripiše... Kdo še ni nobene svinjarije storil v življenju?... Rad bi vedel... Navsezadnje, kaj vemo, kdo je...«

»Veš, Ševalin,« je ugovarjala misel, ki se ni dala poplakniti.

Nekdo je potrkal. Prismejala se je Sibila. »Sem vendar prišla. Danes si gotovo potreben kave. Še sedaj smrdiš po žganju. Poglej se, kakšen si.«

»Preveč ga je bilo... Si bila na vaji?«

»Ne. Z Rikom sem se potepala po mestu.«

»Z Rikom?« je vprašal začudeno in nasršil obrvi. »Sinoči ga ni bilo... Zakaj ni prišel?«

»Ne vem, ga nisem vprašala.«

»Zakaj nisi šla z nami? Čakali smo te.«

»Si postal tako priskuten, da sem te bila sita. Kako si se cedil od ginjenosti. Solze so ti kar na mizo kapale... Ti, pa solze...«

»Sibila!« Ševalin jo je poskušal objeti, ko se je sklonila nad kuhalnikom. Hitro je odskočila. »Pusti oslarije!«

Ševalin se je odmaknil in ji porogljivo oponesel. »Riko pa bi te lahko poljubil.«

»Če bi rad vedel, Riko me je danes že poljubil.«